

Tres mil peces etnològiques salvades del foc

Gabriel Llambies ha reunit una fabulosa col·lecció d'eines tradicionals de Menorca. El Consell Insular i l'Ajuntament d'Alaior mostren ara bona part d'aquest patrimoni al centre de Cultura de Sant Diego d'Alaior, amb el nom de *Feines dalt s'era*.

Un bon dia de fa trenta-set anys, en tornar a Menorca per fer-hi l'acostumada estada d'estiu, Gabriel Llambies Llabrés (Maó, 1914) s'adonà que la vella arada de la seva finca havia desaparegut. En interrogar el pagès, aquest, amb una exclamació taujana, li digué que l'havia usada de combustible per escalfar-se a casa. L'hivern d'aquell any de 1963 potser havia estat massa rigorós. Així, és clar, l'estri, amb l'inici de la mecanització del camp, no tenia aleshores cap altra utilitat més natural que anar a parar al foc. Ja se sap, les societats tiren molt més patrimoni al foc que no pas en salven. És el signe del progrés, diria amb ironia!

Gabriel Llambies encara ara recorda la impressió colpidora que li va produir aquell fet. Va pensar que, en l'avenir proper —més prest que tard—, un gavadal important de tècniques de producció i oficis tradicionals (amb tots els seus estris propis) quedarien anorreats, literalment debolits per sempre més de la memòria col·lectiva. Es va dir a si mateix: "Arribarà un moment que ningú no en sabrà un borrall, d'aquestes coses de les feines i les eines tradicionals de Menorca." A partir d'aquell moment, sense proposar-s'ho expressament, Gabriel Llambies es va convertir en un delerós i sistemàtic cercador de tots els materials que li venien a les mans. Es féu col·leccionista de tota mena d'elements lligats a l'etnografia de Menorca, aplicada a les formes i mètodes del treball tradicional, tant el rural com el menestral.

Gabriel Llambies, per tant, acabà sent un involuntari però providencial etnògraf menorquí.

Milers de peces. Gairebé quatre dècades després d'haver començat la col·lecció, ha reunit una extraordinària quantitat superior a les tres mil peces, algunes de les quals han estat restaurades amb les seves mans. La importància patrimonial d'aquest conjunt esdevé, així, única i excepcional. La col·lecció conté peces de gairebé tots els oficis tradicionals, tant de camp com de vila. Sobretot, hi abunden les que estan relacionades amb el món agrícola i ramader (la feina de pagès, en el sentit més ampli de la paraula), però no hi manquen les del món de sabater, ferrer, vinater, hortolà, pescador, picapedrer, etc.

El Consell Insular de Menorca i l'Ajuntament d'Alaior, conscients del valor cultural excepcional d'aquesta col·lecció i, alhora, conscients de l'escassa cura pública que aquesta mena de patrimoni ha gaudit dels poders polítics, ha col·laborat en la realització d'una exposició, que està oberta al llarg de tot l'estiu al centre de cultura Sant Diego d'Alaior. Porta per títol "Feines dalt s'era". Ideada i endreçada per Helena Sintès i Pau Salort, del Centre d'Estudis Locals, l'exposició ja ha estat visitada per unes 3.500 persones, una xifra rècord per al potencial habitual de Menorca.

Per al muntatge només s'ha fet una selecció bàsica de tot l'enorme contingent de la col·lecció de Llambies, amb una doble finalitat. D'una banda, contribuir

Feines dalt s'era

(Festiu a Menorca amb el fons etnològic del sr. Gabriel Llabries)

Centre de Cultura de Sant Diego
ALAIOR

del 20 de juny al 30 de setembre de 2001

C. E. L. ALAIOR

A dalt, la reconstrucció d'una porxada mallorquina. A baix, a l'esquerra, un molinet de farina i sacs. Al costat, reconstrucció d'una era i finalment, el cartell de l'exposició 'Feines dalt s'era', que es pot veure a la centre de Cultura d'Alaior.

a la creació de sensibilitat ciutadana a favor del patrimoni etnològic de Menorca. I de l'altra, difondre, específicament, el coneixement del que eren, en altre temps, les feines estiuenques dalt l'era en una finca rural qualsevol de l'illa, així com tota l'atmosfera social, humana i tradicional que les envoltaven.

L'exposició, fins i tot, ha reconstruït una era feta amb pedra de marès, com en els costums més ancestrals. A les eres, els pagesos i els propietaris rurals feien, en el pic de l'estiu, el que s'anomenaven "mesurades" de la collita de cereals: feien les garbes i els feixos i emplenaven els sacs de civada, ordi o blat.

Envers el museu. Altrament, la intenció més coral de Llabries és arribar a construir un museu. Si bé convicció i desigs de construir-lo no li manquen, aquest projecte, en cas que s'hagués de posar en valor tot el material ingent de què es compona, és força complicat

econòmicament i tècnicament, raó per la qual caldria comptar amb l'ajuda de l'administració, en qualsevol dels seus àmbits. De moment, el conseller de Cultura del Consell de Menorca, Josep Portella, ha donat una primera passa, la qual pot ser la que rompi l'immobilisme en què ara jeu adormit el somni daurat de Llabries.

Portella, que no s'està de confirmar la importància excepcional de la col·lecció, ha atorgat una beca per aixecar l'inventari exhaustiu de tots els materials, cosa que es durà a terme emplenant fitxes catalogràfiques que inclouen la descripció exacta, denominació, característiques i funció d'aquests, així com una fotografia com a complement gràfic.

Cal tenir present que les tres mil peces abracen sèries completes d'eines de gairebé la totalitat d'oficis tradicionals. L'ofici per excel·lència, i del qual es conserven les quantitats més nombroses d'elements, és l'agrícola-ramader. Però també s'hi troben el d'hortolà, vi-

nater, mestre d'aixa, picapedrer, pescador, sabater de banqueta, fuster, arader, ferrer, etc.

Exposició temporal. De moment, amb l'exposició temporal d'aquest estiu, aquest fabulós patrimoni ha començat a veure la llum, i ho ha fet de la manera que ara, modernament, pertoca: preservant uns béns que es perden acceleradament, amb la qual cosa s'acompleix així la funció social de perpetuar el coneixement d'uns usos professionals avui debolits.

En darrera instància, la dotació per a Menorca d'un museu d'aquesta especialitat patrimonial és una obligació ineludible de qualsevol política cultural que cregui que el progrés d'avui mai no s'ha de fonamentar damunt les desferres del passat. Tampoc en la sistemàtica destrucció per mirar d'escalfar-nos les llars, per cru que vingui l'hivern.

Miquel Àngel Limón Pons